

ПРАКСЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТА ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Анатолій Солоненко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті на основі аналізу наукових джерел розкрито особливості праксеологічної культури студента педагогічного університету. Розглянуто основні праці, які є фундаментом для розбудови теоретичних засад виховання праксеологічної культури студента. Доведено, що праксеологічна культура студента визначається сумарним рівнем культури тих людей, які залучені до діяльності педагогічного університету, їхніми культурними традиціями, зумовленими стандартами поведінки; їхніми настановами, що виражаються у практичних діях, у мотиваціях повсякденних учинків і їхніх освітніх стратегіях.

Аннотация:

Солоненко Анатолий. **Праксеологическая культура студента педагогического университета: теоретические основы.**
В статье на основе анализа научных источников раскрыты особенности праксеологической культуры студента педагогического университета. Рассмотрены основные труды, которые являются фундаментом для построения теоретических основ воспитания праксеологической культуры студента. Доказано, что праксеологическая культура студента определяется суммарным уровнем культуры тех людей, которые вовлечены в деятельность педагогического университета, их культурными традициями, обусловленными стандартами поведения, их установками, которые выражаются в практических действиях, в мотивациях повседневных поступков и их образовательных стратегиях.

Resume:

Solonenko Anatoliy. **Praxeological culture of the student at Pedagogical University: theoretical foundations.**
On the basis of scientific sources analysis the characteristic features of praxeological culture of the student at Pedagogical University have been revealed. The author has studied the main proceedings which are the basis for the construction of the theoretical foundations of the student's praxeological culture education. There has been proved that the student's praxeological culture is determined by the total level of culture of the people who are involved in Pedagogical University activities, their cultural traditions arising from the standards of conduct, their attitudes being expressed in practical actions, in motivations of everyday activity, and their educational strategies.

Ключові слова:

виховання; праксеологічна культура; майбутній учитель.

Ключевые слова:

воспитание; праксеологическая культура; будущий учитель.

Key words:

education, praxeological culture, future teacher.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство вимагає від вишів виховання майбутнього педагога як людини діяльної, що здатна ефективно досягати поставлених цілей і отримувати прогнозовані результати. Незважаючи на значний прогрес у наукових теоріях організації педагогічної діяльності, визначенні категорій, пов'язаних з успішністю в навчальній діяльності, переважна більшість студентів має низький рівень успішності стосовно реалізації практичних цілей життя. Це цілком стосується і випускників педагогічних навчальних закладів, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана із вихованням успішної дитини, яка може зорієнтуватися у складних життєвих обставинах. Аналіз сучасного стану виховного процесу майбутніх учителів доводить, що значна частина студентів проблеми формування життєвих культурних компетенцій, що є складниками праксеологічної культури, не зараховує до системи власних особистісних цінностей; багатьом із них притаманний пасивний і споживацький стиль у ставленні до інших людей. Нерідко знання, здобуті у процесі навчання для досягнення певних цілей, мають невпорядкований, безсистемний характер, уміння й навички успішної людини підмінюються обмеженою поведінкою маніпулятора, що не співвідноситься з

життєвими домінантами успішної людини в успішному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання праксеологічної культури студентської молоді ще не знайшла достатньо широкого висвітлення в педагогічній теорії і практиці. Однак у педагогіці є роботи, що можуть бути фундаментом для розбудови теоретичних засад праксеологічної культури студентів педагогічних вишів. Це насамперед праці, у яких розкриваються ідеї ефективною, раціональною й досконалою діяльністю майбутніх учителів (І. Бех, І. Зязюн, Г. Пустовіт та ін.), висвітлюються досвід розв'язання праксеологічних ситуацій у процесі виховання (Е. Булгакова, Б. Григор'єв та ін.), історія та сучасні тенденції конструювання праксеологічних моделей у вихованні та розвитку особистості (А. Ішков, Л. Монахова, В. Федотова та ін.). У контексті нашого дослідження набувають важливого значення дисертаційні роботи, присвячені праксеологічному виміру культурної та освітньої діяльності особистості (І. Кузнецова [6]); праксеологічним оцінкам, у межах яких може бути розглянута будь-яка цілеспрямована дія людини (Л. Комаха [5]); праксеологічним функціям таких екзистенціалів людського буття, як оптимізм і нігілізм (О. Марущак [7]) тощо.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити теоретичні засади праксеологічної культури студента педагогічного університету, визначити її особливості та специфіку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи праксеологічну культуру студента педагогічного університету і визначаючи її теоретичні засади, необхідно насамперед з'ясувати її головні відмінні особливості. Практиксологічна культура студента цілком визначається культурою кожного співробітника педагогічного університету, незалежно від його посади або професійного статусу. Зазначимо, що праксеологічна культура студента визначається сумарним рівнем культури тих людей, які залучені до діяльності педагогічного університету, їхніми культурними традиціями, зумовленими стандартами поведінки, їхніми настановами, що виражаються у практичних діях, у мотиваціях повсякденних вчинків і їхніх освітніх стратегіях. Практиксологічна культура студента є явищем унікальним, своєрідним культурним конструктом, а також індивідуально-особистісним утворенням. Наполягаючи на більш уважному ставленні до поняття «праксеологічна культура» та більш активному його використанні, зауважимо, що те чи інше поняття зберігає силу пояснювального принципу доти, доки воно не виходить за власні межі. Зрозуміло, що, коли поняття «праксеологічна культура» замкнене в собі, воно мало що здатне пояснити. Однак, на наше переконання, штучно створене, безпідставне поняття є непродуктивним, якщо воно не поширюється на ті сфери діяльності людини, із якими воно тісно пов'язано. У цьому розумінні засади, що культивуються у традиціях педагогічного університету, постають як надособистісне утворення і їх можна подати як сукупність розроблених планів, прийнятих правил наукової організації педагогічної праці, етичних систем діяльності педагога і приписів, що формулюються з урахуванням основних цілей педагогічного університету, його стратегічних планів і тактичних прийомів, системи мотивацій суб'єктів навчально-виховного процесу, що забезпечує оптимальне досягнення результату. Водночас праксеологічна культура студента у своїй повсякденності обов'язково базується на конкретному знанні культурного рівня професорсько-викладацького складу, його інтелектуальному, духовно-моральному та організаційному потенціалах, які, будучи певним чином спрямовані, можуть істотно сповільнювати або прискорювати діяльність усього педагогічного університету, досягнення його основної мети. Практиксологічна культура

студента безпосередньо сприймається як система, що складається з духовно-культурних практик та наявних норм, традицій педагогічного університету. Її базисом є наявний духовний потенціал людей, які прийшли не тільки викладати в університет, а й виконувати організаційну функцію. Важливо, що представники педагогічного вишу, що мають певний статус і виконують запропоновані або добровільно взяті на себе соціальні ролі, є справжніми лідерами та авторитетами як у різних сферах професійної діяльності, так і в її інших формах, а також безпосередньо виконують справи в інтересах педагогічного колективу. У цьому розумінні потрібно звернутися до роботи польського вченого Яна Зеленецького, у якій розкриваються праксеологічні аспекти організації трудових колективів [3]. Зокрема саме Я. Зеленецький назвав організаційним ефектом колективної діяльності той додатковий результат, що постає при якісно організованій колективній діяльності [3, с. 50–60].

Наразі в рамках діяльності сучасного педагогічного університету, що прагне відповідати сучасним уявленням як про центр науки та освіти, одним із найважливіших завдань колективу стає завдання практичної реалізації вимог концепції розвитку діяльнійшої людини. У цьому контексті варто звернутися до телеологічних теорій раціональної поведінки, які, за твердженням І. Дев'ятко, містять опис практичної діяльності людей на основі емпірично перевірених загальних законів, що відповідають правилам логічного висновку і оперують поняттями бажань, переконань і намірів тих, хто діє [2, с. 93]. Усе це передбачає велику організаційну складну та систематичну виховну роботу в педагогічному університеті, мета якої – формування особистісних якостей діяльного студента. Студентську активність необхідно використовувати в діяльності університету, що сприятиме творчій самоактуалізації та самоорганізації суб'єктів навчально-виховного процесу, удосконаленню та зміні особистісно-індивідуальних якостей студента. Зазначимо, що в межах нашого дослідження цікавими є роботи А. Ішкова, який, аналізуючи проблеми самоорганізації життя студентів, розкриває взаємозв'язок між самоорганізацією та навчальною діяльністю. Науковець виділяє чотири основні підходи до визначення сутності поняття «самоорганізація»: особистісний, діяльнійший, інтегральний (особистісно-діяльнійший) і технічний [4, с. 73]. Для нас становлять інтерес два останні підходи, оскільки інтегральний підхід вже поєднує два перші підходи – особистісний і діяльнійший, а

підхід, що отримав назву технічний, розкриває проблематику розробки і використання прийомів і технік, що підвищують ефективність організації людиною власної діяльності [4, с. 74]. Зауважимо, що в технічному підході важливими є методи наукової організації розумової праці, тайм-менеджменту (управління часом) і самоменеджменту (персонального менеджменту), а самі елементи технічного підходу використовуються в усіх інших напрямках самоорганізації для підвищення людиною рівня організації власної діяльності. Погоджуючись із А. Ішаковим, наголосимо на необхідності формування у студентів цілком усвідомленої і досить складної за своєю структурою дії – організації часу життя. У період навчання важливими є такі дії студентів з організації часу життя: смислове планування (визначення цілей, підцілей, завдань власної діяльності з погляду їх смислової значущості для особистості, упорядкування за ступенем важливості); поточний контроль за порядком виконання завдань, урахування темпу, ритму, витрат часу на виконання всіх завдань і досягнення цілей; розподіл усіх прогнозувань (співвіднесення найближчих і віддалених завдань у часовій перспективі дня, тижня, місяця тощо); виконавчий контроль за порядком, швидкістю, кількістю завдань.

Вивчаючи проблематику виховання праксеологічної культури студента в педагогічному виші, ми враховували той факт, що педагогічний університет тією або іншою мірою становить собою сукупну професійно-педагогічну культуру суспільства, похідних від наявних у тому або іншому регіоні педагогічних традицій, уявлень про цінності педагогічної професії, норми і еталони педагогічної діяльності. У зв'язку з тим, що професійно-педагогічна культура колективу університету завжди здебільшого унікальна, порівняно з культурою колективів інших організацій, наголосимо, що праксеологічна культура студента як представника університету тяжіє до певних стандартних теорій організації педагогічної діяльності (О. Анісімов, В. Андреев, Ю. Бабанський та ін.), до розробки рефлексивно-праксеологічних умов педагогічної діяльності (І. Гузенко, Л. Черешнева [1]), до педагогічних технологій, досить чітко пов'язаних із конкретними методами і способами організації практичної діяльності, що походять як від стратегічних цілей педагогічного університету, так і від його унікальних рецептурних технологій управління та організації, в основі яких – школа наукового управління, адміністративна школа

управління, школа управління відносинами, школа організаційної поведінки.

Урахування ідей, розроблених у школах управління, передбачає створення на їх базисі в університеті чіткої моделі організації, яка обов'язково враховує такі параметри, як матеріально-технічна оснащеність і технологічні параметри педагогічної праці та орієнтується на методи управління з урахуванням освітніх потреб студентів тощо. Усе це стимулює появу цілого ряду організаційних і самоорганізаційних моделей, а отже, передбачає і наявність різноманітних методів ефективного управління ними. Педагогічна культура, розвиваючись в університеті, припускає практичне використання різних форм і методів реальної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу в організації діяльності, яка має на меті не тільки оптимальні результати освітньої діяльності, якість освітніх послуг, що надаються, а й таку мету, як турбота викладацького колективу про поживлення творчого потенціалу студентської молоді. Для цього використовуються найрізноманітніші методи (система студентського самоврядування, організація наукових гуртків, організація виховних справ у різних умовах, літературні студії, групи з вивчення іноземних мов, виїзні практики, організація волонтерської допомоги та ін.). З огляду на це, нам видається цікавою представлена в монографії М. Полякової еволюція виховного колективу, зумовлена саме його цілями: «Виховний колектив, – пише дослідниця, – зазвичай еволюціонує протягом достатнього для досягнення поставлених виховних цілей періоду. Оскільки цілей декілька, і вони дуже різняться за рівнем складності, то зручно співвіднести їх зі стадіями розвитку колективу. На 1-ій стадії мета – створити сам колектив, на 2-ій – використовувати колектив для формування соціально значущих якостей особистості, на 3-4-ій – забезпечити індивідуальний розвиток вихованців» [8, с. 155].

Сенс такого роду діяльності колективу педагогічного університету полягає в тому, щоб задіяти творчий потенціал студентської молоді, її інтереси, поглибити духовні та освітні потреби, сформувати індивідуально-особистісну зацікавленість студентів не тільки результатами навчання, а й самим процесом діяльності, що завжди є певною формою спілкування студентів із викладачами як у межах університету, так і поза ними. При цьому головним завданням у вихованні праксеологічної культури студентів є таке забезпечення діяльності всього педагогічного університету, що має безпосередньо позначитися на інтересах

педагогічної науки і практики, особливо при реалізації університетом своїх цілей. Наголосимо, що педагогічна культура пов'язана насамперед із проблематикою розвитку людини й орієнтована на те, щоб в діяльності сучасних освітніх організацій відійшло в минуле відчуження суспільства від процесу праці педагога, а сама трудова педагогічна діяльність все більше і більше ставала творчою самоактуалізацією педагога, ступенем розкриття його духовного потенціалу та сутнісних сил. Важливим також вважаємо положення про те, що подальший розвиток педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства, заснованого на технічних досягненнях загальнопланетарних систем зв'язку, буде пов'язаний з орієнтацією моделей управління суб'єктами навчально-виховного процесу на забезпечення формування активних, діяльнісних, творчих здібностей студентів, їх ефективної самоактуалізації, що передбачає посилення інтересу самих студентів до виховання праксеологічної культури. Як переконуємося, суспільство відчуває потребу в підготовці такого вчителя, який буде здатним реагувати на сучасні виклики, зможе грамотно інтерпретувати педагогічні явища, використовуючи знання з найрізноманітніших галузей. Важливо, що майбутній учитель із високим рівнем праксеологічної культури зможе підготувати учня до прийняття грамотних, відповідальних рішень у різних сферах життєдіяльності. В умовах інформатизованого суспільства ми звертаємо головну увагу не на традиційну діяльність педагогічного колективу університету, а на освітні організації, які реалізують свої цілі переважно за рахунок різноманітної роботи з інформацією, її структуралізацією та змінами, що переслідують як прямі, так і непрямі цілі ринку освітніх послуг. Базисом для інформатизованого

суспільства може стати той педагогічний університет, який являтиме собою свідомо координоване соціальне утворення. Це утворення, на нашу думку, повинно мати певні межі, функціонувати на відносно постійній основі й реалізувати такі цілі: надавати якісні освітні послуги, розвивати науку, культуру, мистецтво тощо.

Висновки. Основа життєвого потенціалу педагогічного університету – це його духовне виробництво, що передбачає певні способи і форми діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, засновані на конкретній системі цінностей, норм, ідеалів і мотивацій і сформовану на цій основі прогнозовану поведінку й реальні відносини як усередині самого університету, так і між іншими організаціями, тобто зовнішнім середовищем. Це є теоретичною базою для розбудови засад праксеологічної культури студента педагогічного університету. При цьому структура духовного виробництва університету по-своєму відображає наявну, реальну систему соціальних зв'язків і відносин між індивідами, через що в особливостях надання освітніх послуг можуть відзеркалюватися всі суттєві зрушення та зміни самого суспільства. Специфічність праксеологічної культури студента полягає в тому, що саме завдяки цим взаємозумовленим процесам змінюються духовні форми й оновлюється процес духовного життя суспільства, що постає в подальшому продуктом освітньої практики молодого покоління. Питання про те, як саме майбутній учитель зможе стати частиною цієї реальності, на якому рівні в нього буде вихована праксеологічна культура – культура людини діяльної, а не такої, котра тільки вчиться й пізнає, потребує ґрунтовного аналізу, що є перспективою подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Гузенко И. Педагогика рефлексивной праксеологии: теоретические условия и приложение рефлексивной праксеологии к педагогическому образованию: для творческого саморазвития по специальности «Педагогика»: монография / И. Гузенко, Л. Черешнева. – Липецк: ЛГПУ, 2009. – 303 с.
2. Девятко И. Ф. Социологические теории деятельности и практической рациональности / И. Ф. Девятко. – М.: Издательство «Аванти плюс», 2003. – 336 с.
3. Зеленецкий Я. Организация трудовых коллективов. Введение в теорию организации и управления / Я. Зеленецкий. – М.: Прогресс, 1971. – 311 с.

References

1. Gouzenko, I. (2009). *Pedagogy of reflexive praxeology: theoretical conditions and application of reflective praxeology to teacher education: for creative self-development in "Pedagogy"*. Lipetsk LGPU. [in Russian].
2. Deviatko, I. F. (2003). *Sociological theories of activity and practical rationality*. Moscow: Publishing house "Avanti Plus". [in Russian].
3. Zelenevskiy, I. (1971). *Organization of work collectives. Introduction to the organization and management*. Moscow: Publishing House "Progress". [in Russian].
4. Ishkov, A. D. (2004). *Educational activity of students: Psychological factors of success*. Moscow.: Publishing DIA. [in Russian].

4. Ишков А. Д. Учебная деятельность студента: психологические факторы успешности: монография / А. Д. Ишков. – М.: Издательство АСВ, 2004. – 224 с.
5. Комаха Л. Г. Логіко-філософський аналіз поняття «дія»: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.06 «Логіка» / Л.Г. Комаха. – Київ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2005. – 18 с.
6. Кузнєцова І.В. Аксиологічні та праксеологічні засади становлення особистості як суб'єкта культурно-освітньої діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / І.В. Кузнєцова. – Київ; АПН України, Ін-т вищої освіти, 2008. – 20 с.
7. Марущак О.В. Оптимізм і нігілізм як екзистенціали людського буття (соціокультурний і праксеологічний аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / О.В. Марущак. – Київ; Нац. авіац. ун-т, 2011. – 16 с.
8. Полякова М.В. Концепты теории воспитания: практико-ориентированная монография / М.В. Полякова. – Екатеринбург: Изд-во ГОУ ВПО «Рос. гос. проф.-пед. ун-т», 2010. – 172 с.
5. Komakha, L. (2005). *The logico-philosophical analysis of the concept of "action": Abstract of thesis for the degree of Candidate of philosophical sciences: 09.00.06.* Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Kuznetsova, I. V. (2008). *Axiological and praxeological principles of identity formation as a subject of cultural activities: Abstract of thesis for the degree of Candidate of philosophical sciences: 09.00.10.* APS of Ukraine. Institute of Higher Education. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Marushchak, O. (2011). *Optimism and nihilism as existential of a human being (socio-cultural and praxeological aspects): Abstract of thesis for the degree of Candidate of philosophical sciences: 09.00.03.* National Aviation University. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Poliakova, M. V. (2010). *Concepts of education theory: practice-oriented monograph.* Yekaterinburg: Publishing House GOU VPO "Russian State Professional and Pedagogical University". [in Russian].

Рецензент: Троїцька Т.С. – д.філос.н., професор

Відомості про автора:

Солоненко Анатолій Миколайович
 Мелітопольський державний педагогічний
 університет імені Богдана Хмельницького
 вул. Леніна, 20, м. Мелітополь
 Запорізька обл., Україна, 72312

doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.945

Надійшла до редакції: 12.11.2014 р.

Прийнята до друку: 05.12.2014 р.